„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 и на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6. нов. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигосе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже

БРОЈ 88 — У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 30. ЈУЛА (11. АВГУСТА) 1875. — ГОДИНА X.

МАРИНОВИЋ И КНЕЖЕВА ЖЕНИДБА.

У исти ма, кад су и страни, Турцима пријазнији листови признали, да се устанак херцеговачки шири, да је Требиње од херцеговачки Србаља обкољено, и да црногорски својевољници, под јуначким Зимонићем и друга два сокола, па и бокешки Кривошијани Херцеговцима у помоћ притичу, пуче — не топ са града Београда — него глас из Беча, да се српски кнез Милан обручио са невестом, да је у то име држана и „кнежева вечера,“ на којој је Мариновић француски наздравио, а кнез одздравио „за благо“ српског народа, који се наравно срећним осећати мора, што ће у накнаду толике мученичке жртве и главе српске, добити — кнегињу са миразом.

Дакле се сав значај кнежевог пута у овако озбиљним околностима свео на — веселу игру женидбе!

Како поругљиво кличу неки листови, као „Уг. Лојд“, поборник наши средњака: „parturiunt montes, nascetur ridicilus mus“ — тресле се планине, родио се миш!

То ли је дакле значај пута, који да би београдска полиција увећала, разпростре, да кнез путује важном мисијом, и да су у исто доба на путу у Беч и црногорски и румунски кнез, па чак и краљ јелински?

То ли је дакле била цел Мариновићевог пута у Петроград, и тумарања по Европи и Паризу?

Додуше згодан је тренутак изабрао Мариновић, кад ће цел ту да оствари; — и најгори непријатељ Обреновићевог „огранка“ не би га боље изабрати могао.

Ми смо казали, да је један од услова „ослобођења и уједињења“ српског народа на балканском полуотоку: споразумлење Србије и Црне Горе, и односно њини кнезова на горњу цел. Ми смо посумњали, да ли тобожње, под ауспицијама Мариновића и његове котерије учињено споразумлење може са стране српске владе горњу цел озбиљно за предмет имати. На жалост на брзо сам чин оправда сумњу нашу и претвори је у горку, ужасну збиљу. „Кнез Милан не би се обручивао, кад би га на дому покрет или рат чекао“ — теши се стара „Преса“, ова труба Андрашијева у спољашњим делима.

Ко може и очекивати рат од владе, којој је Мариновић ако не званична, оно очевидна фактична глава!

Могу бити разна мишлења о томе: да ли је сад у овај мах ора за рат, противу Турске. Ми смо у том погледу сами изразили своју сумњу, своју зебњу, ма да знамо, да би народ наш радије чуо противно уверавање. У Европи је тишина, велесиле су завериле се мир одржати, и доколне су, да рат свуда, па и на истоку спрече. Но да узмемо, да би велесиле Турску напустиле својој судбини, и да Русија не би допустила мешање Аустро-Угарске, ипак би устанак морао општи бити. Међутим Босна и Бугарска немичу се. Но несрећа не лежи у томе, што влада српска не држи, да је сад време устанку, но у томе, што је она така, да неће никад држати, да је томе време, и што се неће за време и прилику спремати, а неће с тога, што то суседима није у интересу, и што она живи од послушности према суседима, од тако зване лојалности.

Ко је још сумњао о мишлењу и правцу аустро-угарске дипломације у том погледу, тај се овом приликом морао уверити о томе. Бечки и пештански листови не доводе у сумњу само опортуност, целисходност рата противу Турске у данашње време него у опште право хришћански народа на слободу, и Србије на ослобођење ти народа.

„П. Лојд“, ово гласило Андрашијево, нарочито у источним стварима, говорећи у 177. броју од 4. авг. о бавлењу кнеза Милана у Бечу, вели међу осталим: „Ми држимо, да је кнез Милан доста искусан, и да зна, да тежња за рашireњем кнежевине никад па никад не може рачунати на подпору Аустро-Угарске“. Ово је јасно. Ту се не разуме само физична, материјална, него и сама морална помоћ, па и она, што би извирала из неутралности немешања.

Очевидно је, да Аустро-Угарска, или боље рећи зазире од српске државе на истоку, која би се ширила од Дунава до јадранског мора. Она би радије, да остане постојеће стање до згоде, кад би сама парче по парче прогутати и сварити могла.

Опасност дакле у томе лежи: што тако звана конзервативна, управо рећи реакцијонарска странка у Србији интерес свога одржања предпоставља општем народном интересу, што услов и наслон свом обстанку тражи и налази у оним силама, које прече раширење Србије, и ослобођење и ујединење тамошњег српског народа, а највећа је опасност у томе: што је та странка кнеза тако увукла у мреже своје, да се овај безусловно по њој поводи.

Мариновић је све учинио, да кнеза одтуђи, од сваке друге, него његове странке и људи. Он ће у стању бити, и „државни удар“ покушати, и сам устав нарушити, и порушити, ако народна скупштина не буде парирала. Ко је у стању био, кнезу овакав пут, и на оваку цел, у овом добу, у овом тренутку саветовати; ко је био у стању, најнежнији осећај народа овако на пробу метути, у искушење довести, омаловажити, повредити, погазити — тај је кадар свашта саветовати и учинити.

Опасност дакле лежи у томе: што је уставна борба, промена унутрашње и спољашње политике уставним путем немогућном, или бар ризичном учињена.

Но из тога несљедује, да се тој опасности, тој ризици, ваља с пута уклонити. Напротив, сву снагу ваља усредсредити на одпор противу унутрашњег непријатеља. Ваља у Србији једанпут за свагда основати правну и уставну могућност, да без чести потреса воља народа у унутрашњој и спољашној политици, одлучна, меродавна буде.

Онда ће се и народ у Бугарској, Босни, Херцеговини, друкчије осећати и кретати. Да се сви хришћани у тим земљама крену ваља да имају уверења и јамства, да ће јим Србија у помоћ притећи. А да то буде у згодно време, онда, кад Србија то омање опасности, и са сигурнијим изгледом на успех чинити може, то ће патећи хришћански народи радо и стрпити се и причекати ту згоду, и ослонити се на Србију и Црну Гору, да определе време згоде и да „абер“ даду.

Овако ће се ствар увек вртети у тако званом „лажном шестару“ у ковитлацу. Српска влада изговарати ће се, да је устанак ограничен, да није општи, а општи неће моћи постојати без уверења речени народа, да ће Србија зајиста притећи у помоћ.

Тако ће устанци бивати помесни, изнуђени нуждом тренутне обране од насиља и зулума турског, крв српска источиће се — кап по кап. Кад обамре цело остало тело, онда ће ред доћи и на — срце, на Србију.

Зајиста ум и перо застаје Србину, кад један поглед на Херцеговину, други на Беч и кнеза Милана у њему баци, и кад обоје упореди. Ту само ерупција пламен народног гњева може повређеном осећају довољна и достојна израза дати. Чудна коб Обреновића, да ји удворице све са једне и исте слабе стране у своје мреже лове, и да женске неприлике таку улогу у тој коби играју. Мало је било Мариновићу што је кнеза обрукао цариградским путовањем — сад као разминистар обрука и кнеза и народ кнежевим путовањем у Беч у невреме, ради неприличне цели у данашњим околностима. Европа ће такав поступак у подсмех узети, и већ га узима.

Страни листови на срамоту додају још и ругло: да је аустро-угарска дипломација кнезу Милану у Бечу дала уверење: да ће порадити, да Турска с побуњеним Херцеговцима блажије поступи, и да Турска — одобри поискане жељезничке свезе.

Турство и благост, хришћанска крв и — жељезнице! Тим ли се изкупљују ствари које су, и опет кажемо, више Аустро-Угарској, него Србији од користи, и од који ће Хиршови и Чивути већу хасну имати од Србије и хришћана!

Народна скупштина је на прагу. Њој је дато, да у данашњим околностима реши судбину Србије, и — српства. Низ поступака, што је Мариновић које из кабинета, које из прикрајака саветовао, Србију је постидио пред српством, понизио пред осталим светом. Ствар унутрашње грађанске слободе, Србаља у Србији, сад је истоветном постала са ствари народног ослобођења Србаља у Турској.

С тиме не стављамо питање непосредног рата противу Турске, јер и спрему и згоду тога умети ће браћа наша с оне стране боље оценити, него ми са стране — али се свакако Србији по себи наметуло питање: хоће ли влада јој вршити право, интерес, и вољу народа, или бити оруђе туђине; хоће ли кључ будућности Србије и Српства бити у срцу народа, или у џепу удворица; хоће ли Србија и кад, и у згодно време смети сама и усвези са браћом својом одлучити питање рата између српства и турства, или ће у том погледу бити — слушкиња туђе дипломације?

Времена су озбиљна. Скупштина народна је на прагу. Пред њом је питање слободе или срамоте српске.

Од тога, како Србија сад то питање реши, зависи: је ли кадра бити Пијемонт српски, или ће народ српски у очајању свом друге, него цариградске и бечке путове потражити.

Срби у Србији не треба сад да страдају за свога кнеза. Он је себе за сваки случај осигурао. Он је нашао „пупилу“ са неколико, ако је истина, милијона рубаља! Он, као што „Панчевац“ рече, волије Наталију него баталију. Српску пупилу, Херцеговину и Босну, он оставља српском народу на душу.

Срби у Србији — где вам је образ српски, где понос јуначки?

УСТАНАК У ХЕРЦЕГОВИНИ.

„Глас Црногорца“ говорећи како буна херцеговачка последњим догађајама и расположењем, које народом овлађује, даје прави облик народног устанка за подпуну слободу, за ослобођење народно, вели између осталог како „устанку у толиком простору и у таквој озбиљности крај се доиста неби могао догледати, ни пошљедице, које могу најзамашније бити, опредјелити, јер би дјејство његово, остављајући све друге могућности на страну, обузело васколики народ српски. Па већ и у садањем стању своме устанак овај, са свијем природно, дотиче се положаја Црне Горе, из којега за владу нашу особите дужности настају. Но као што сио имали разлога, да досад будемо уздржљиви у посматрању и оцјењивању устанка и његова развијања, држимо, да нам ни сада не треба својим мишлењем претицати рад њезин, тијем прије, што се смијемо одати увјерењу, да она неће одоцнити ни на једну дужност, коју јој истакне њезин позив и положај развитком ствари у Херцеговини.“

Устанак у Херцеговини почиње сад озбиљно да занима *енглеску штампу*. **„Дељи Телеграф“** примечава у једном чланку о томе, да је питање око тог, какво ће држање попримити Русија и Аустрија. Кад би те две силе остале неделателне, то би морао устанак умрети са оскудице на припомоћи; ако им је до тог пак, да одушеве устанак, то би овај одужасних одношаја постануо. „Но“ — продужује исти лист — „ми би могли на сигурно узети, да Русија неће изабрати себи Херцеговину као поприште покушаја за пропаст турског господства. Кад би се у рачун узела идеја, да се понови тактика кнеза Менчикова под повољнијим околностима, то би морала Русија изабрати као тачку за насртај који део турске области, где би могла развити своју војничку и поморску снагу. Ако је изненадни устанак у Херцеговини, што неке лармације уображавају себи, само први као корак новог насртаја против интегритета отоманске државе, то је јасно, да мора *Аустрија* бити на то опредељена, да ступи *на чело покрета*. И ако ми слабо верујемо последњим вестима, то ипак имаде очевидно јаких разлога, који би могли упутути Аустрију да ради у хатар агресивне политике . . . Поред свег то су, тако јаки мотиви, који морају нагонити Аустрију, да се боји ма каквог нарушавања мира, да ли неможемо веровати, да би она радо опет отворила источно питање, кад неби уверена била, да је то неизбежно и да је њен интерес у томе, да што веће користи извуче из једне нужности“. У сличном се смислу изражавају и „Дељи Ђус“ „ и Стандард“.

„Преса“ вели о задатку Аустрије према херцеговачком устанку између осталог: ми имамо да чувамо најстрожију неутралност и пре свега да пречимо, да се не даје из наше земље ма која врст помоћи устанку, који је без изгледа. Тим ћемо баш стећи најбоље право, да у згодно време заложимо своју реч, да се из основа на покон одстране незаоде, које су нагониле несретне људе на устанак, јер би баш премашена политика била, кад би неучешћем нашим у јадима наших хришћанских суседа исте хтели укрепити у оном уображењу, које им се с неке стране дошаптава, да њима не остаје друго, према немогућности измирења с турском власти и према апатији аустрије, до бацити се у наручја велико-Србима као својим спаситељима.

— Досад се није потврдила вест, пише стара **„Преса“**, да је *Требиње* од усташа заузето. Тако се исто има очекивати потврда оне вести, да су усташи напали на *Монастир*, а то ће свакао бити реч о *Мостару* у Херцеговини, а не о оном *Монастир-Битоња*, што се у Албанији налази и где је 50.000 турског трећег кора. Такође нису међутим стигле вести, да је усташка снага око Монастира порасла. Напротив устанак се од Крупе јужно према *Требињу* повукао, где ће бити главне операције.

„Хамбуршком кореспо.“ пишу под 29. јула п. р. са српске границе између осталог како је бискуп мостарски покушао, да посредује у Габели мир између усташа и Турака. Усташи су ове услове ставили, који би султановим фермаком само имале бити признане. Услови су: 1.) Уведење једноставног порезног сустава а нарочито паушалирање ових дата, које раја има да плаћа феудалном племству провинције. 2.) Укидање суплементарне даће десетка на владу, односно смањење пореза за сице од 90 на 14 пара по комаду. 3.) Подпуна промена таксе за војничко ослобођење и то на тај начин да се иста нема од дана рођења па до смрти, већ само 30 година плаћати, и то од 15. до 45. године живота. 4.) Да се уклоне сви они турски званичници из провинције, које ће означити поједина хришћанска села. 5.) Да се укине установа заптија и да се подигне домаћа војска, која ће чувати јавни мир и поредак. С тим условима вратио се католички бискуп у Мостар, ал' веле да се Дервиш Паша изјавио, да се он на основу таких захтева не може ни упустити у преговоре. Тако се исто мисли и у Цариграду, јер се тамо боје, да кад би данас Херцеговце задовољили, да би сутра у *Босни и Албанији*, где већ сад опасно ври, надајући се тим истим уступцима. У опште у Цариграду нема данас паметна промишљања, турски журнали придикују у својој страсти против усташа рат истреблења.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Москва“ од године 1868. пише о Босни и Херцеговини даље: „Кад после Тврткa поникоше распре око престолонаследства и кад се силно поцепаше властеоске странке, те отуд се појавише честе промене на престолу — и када с друге стране опет почеше Турци грдно напредовати на Трачком полуострову и упадати у Босанске покрајине — све је то као што се разуме по себи причињавало ту нужност, али по све не право, са које су лица, што се докопаше босанскога престола признавала — но не сви и свагда — врховенство Угарске.

Но историја нам не износи ни најмање пошљедице каквих год приметних права, која би била поспешна за врховенство, а тим још мање за одвисност ових покрајина од Угарске; право угарске краљевине на Босну ограничавало се једино самом формалношћу признавања, и краљеви босански како у унутрашњим делима тако и у ванској политици беху потпуно независни, — шта више они водише рат и са самом Угарском, те јој већ тиме порицаху њено врховенство. Угарска употребљује на своју корист уговор од 1394. г. између угарскога краља Жигмунда и тврткова (I.) насљедника Дабише. Дабиша, притешњен тада Бајазитом, потчинио се врховној власти Угарске и признавао је Жигмунда законитим својим насљедником. Из тога се пак види, да и Дабиша до тога времена није сматрао врховенство Угарске нужним

па је Жигмунд видев овога у нужди ставио то у уговор, да би њега примили и сматрали као *„садашњега* (настојећаго) *природјенога господара“*. Из свега тога јасно се види да до овога времена ни сами угарски краљеви не сматраху себе господарима над Босном. Али и овај уговор остаде на јалово. Судба Босне решавала се изнутра, те је тако краљ Твртко II. 1427. г. могао слободно закључити уговор с грофом Херманом Цињским, својим рођаком, да му преда сву Босну у случају да умре без деце. Ето каково мнимо право има круна св. Стевана на Босну.

Још слабији су докази за врховенство Угарске на Херцеговину. Некада је внежевина Хум сачињавала независну област, затим је стојала у некој свези са Србијом, а у XIII. веку с Босном, *а преко Босне* допрло је до ње врховенство Угарске. Но уколико је Хум тежио за својом самосталношћу у толико је слабило над њим врховенство Угарске. Још се Хум није сасвим ни оцепио од Босне а хумске војводе су отуђивали своје земље, склапали договоре, војевали и мирили се чак и са својим босанским краљевима. Истина да су ради своје користи у она тешка времена што их је преживио српски народ у непрестаном страху од Турака — војводе хумске држали за пробитачније да се потчине силнијој држави, али њима беше то све једно коме да се подчине, те је тако војвода Сандаљ признавао над собом подједнако власт и Угарске и Босне и Турске. Но када се његов наследник Стефан Косача сасвим оцепио од Босне и изискао себи од њемачкога императора 1444. титулу *Херцега св. Саве* (од тада се Хум назвао Херцеговином) тада он већ не признаваше над собом господство Угарске, и радије се ставио под заштиту Турске.

Кад у опће врховенство, суверенитет, којега атрибути обично бивају врло неопредјељени, не може служити као историчко право на присвајање подврховне области или само у каквоћи собствености или нераздељивом делу државног састава — то се тим мање може признати врховенство Угарске за њено историско право на Босну и Херцеговину. Видели смо како је то врховенство било лабаво и промењиво или боље рећи, како није ништа значило, како се често замењивало врховенством друге државе и како је на послетку образовањем босанске краљевине и херцеговине св. Саве сасвим и престало. Једном речи ни Босна ни Херцеговина и не помислише никада да у таку подложну свезу ступе са круном св. Стевана, па тако ниједан акт и ниједан однош што га је имала ова крона са поменутим земљама не може да нам изнесе такав облик Босне и Херцеговине као што га проповедају сада г. г. Бајст и Андраши с компанијом.

Они не могу наћи за се оправдања ни у аустријској политици XVI, XVII, и XVIII века, кад су Турци — разрушивши и последњи штит српске независности — прешли преко Саве и упали у пределе Угарске краљевине, допирали до Беча и били обратно претерани преко Саве. Бечки двор је гледао на ту реку као на границу с Турском и није бацао погледа даље од оте реке, а тим мање могао је помишљати на какве год господарске односаје према Словенима. Босњаци и Херцеговци заједно са осталим Словенима у Турској остављени беху само себи и самовољи турске владе.

Најзад, да се не иде даље с доказима, споменућемо париски трактат, што га је потписао и аустријски опуномоћени министар — а трактату је томе главна ствар *целина отоманске царевине*. Тим је спречена могућност каквога год права на турске области за Аустрију као и за сваку другу државу. Сви преврати, што могу у будуће поникнути на балканском полуострову, имају се сматрати као унутарња, домаћа дела Турске и нико не може одузети тога права Славенима и Грцима на балканском полуострову да располажу по сопственој народној вољи својом даљом судбином. У таком је смислу написана декларација четири јевропске државе 18. октобра 1867. г. па и ако се Аустрија није њојзи придружила, то не чини ништа, јер што ни једна од ове четир државе не допушта себи, не може наравно допустити ни другој држави, да се себи у атар меша у унутрашња дела и преврате, који могу наступити у Турској: иначе би ове државе обвезале само себе; а кад би се свака држава могла самовољно равнати у својим чинима, тада не би тога ради било нужде за декларацију. Али нека министри Његова Величанства цара аустријскога и краља угарскога не смишљају на удаљење од декларације и не рачунају на неготовност Русије за рат.

Ми им напомињемо речи кнеза Горчакова из његова циркулара поводом исте декларације, да је Русија готова чувати неутралност „ако то уваже и друге државе“. Кад се дело дотакне најглавније жице ванске руске политике, интереса славенства, утичућих у руски живот не по жељи дипломатичкој и не по ванској необходимости, но по унутарњем једнородству а од чести по непосредном учешћу и по добро схваћеној својој светској задаћи — тада ће заиста Русија и пре довршене војене спреме и без благослова дипломатије наћи у духу и средствима свога народа задоста слоге да прибави уважења својој одлуци и да стане на пут сваком туђинском мешању у дело Славенскога устројења. Била би то највећа самообмана, кад би се држало, да још није прошло доба мирних присвајања и да се може у данашњем времену дипломатичким путем постићи оно, што је постигла некада Аустрија, присвојивши Ломбардију с Млетками, Далмацију с Котором, Галицију с Краковом. Што се тиче Галиције имамо ово приметити.

Ако се аустриска „Дебате“ жели држати историчке истине и остављати у виду принципа крунско право, то ми несмо томе противни, да се допусти дејствителна примена начела крунскога права тамо, где се то право потврђује историчком истином. Тада имамо само званичним новинама напоменути, да је Халичка Русија (Галиција и владимирија) састављала негда нераздвојну сопственост круне св. Владимира, па да је и њена с кијевском Русијом била тежња, него што је свеза Босне и Херцеговине са Угарском, јер она као што беше, тако и сада остаје по суштини својој једна и иста једнородна Русија. Шта вели на то „Дебате“.

Но да она и не каже, у сваком случају, Русија Халичка и Русија кијевска јесте једна и иста Русија, и круна св. Владимира — савременика св. Стевана — која је једнако осјењавала и једну и другу — међутим иста та историчка истина пориче сваку свезу Босне и Херцеговине с круном св. Стевана т. ј. круном угарском.

„Народни Листи“, орган младочешке странке пише о путу кнеза Милана између осталог ово: „Као да нема доста важних задатака код куће да испуни, налази се вазда млади српски кнез на путу по туђини. Ми никако незнамо, да је он тиме стекао за Србију и њезин велики позив и једног силног поборника; ал' то за сигурно знамо, да је себи тиме јако шкодио код свог рођеног народа. Кнезу је Милану сад његов најладнији пријатељ његов рођени народ, и тај исти народ, који му је пре неколко година клицао, стоји данас у одлучној опозицији против њега. Сам је крив том обрту мисли у Србаља. Српски народ гледао је у њему ослободјача отаџбине, осветника погибије на Косову и обновљача велико — српског царства. Ал' он је пошао по све другим путем но што онај, на ком га је тео народ српски да види. Ал' Срби су чисто демократски народ, они немају за свог кнеза оно династично осећање које је у других народа и они неподвргавају никад томе славу и част Србије. Милан је тражио пријатеља себи међ дипломатама у свих крајеви света а код куће је пустио да место њега владају немиле личности. Непријатељски расположај последње скупштине био је права слика мњења народа српског, и ако српски владини листови и у споразуму с њима старочешки листови, особито „Политика“, изопачавају стварне односаје у Србији. Од како је устанак херцеговачки букнуо, српски народ само за једним тежи — да појури у помоћ браћи својој и да учини одлучан корак на путу будућности Србије. Кад би седио на престолу српском момак који би био свестан задатка и позива Србијиног, како би могао тако рећи угушивати чежњу српског народа и како би га могао строго на ред позивати, да и саму владу полумесеца уверавати о својој неутралности? *Као да неби злочин био код Србина неутралност*, кад Славени против *Турчина војују*!! Милан би могао једним махом задобити поверење свог народа, ал' зато је нужно јуначко дело и мушка одлука а не плашљиво домишљање и малодушно дипломатисање. Српски престо није престо за кнежевског дипломату већ за кнежевског јунака и народ оће сад да му војсковођа кнезује. Нек се неприговара, да не даду европске велесиле дозволу, да се устане против Турске. Ако ће Срби и Славени на Балкану чекати на туђу милост то ће минути још поколења, а неће имати слободне отаџбине. Да су краљеви и државници Пијемонта тек од дипломације просили дозволу за свој народни задатак — јединство Италије било би још и данас само жеља италијанских патријота Ако се неће Србија и њен кнез да одреку свог великог народног задатка — а то немогу, ако неће да почине злочин на будућности Србије и Славенства — онда несмеду управљати своју радњу по Аустрији. Србија мора бити свесна, да ће онај, који први одпочне да руши труле стубове турског господарства у Европи — да ће тај бити и вођа Славенства на Балкану и да ће тај имати одлучну реч при уређивању одношаја у источном полуотоку Европе. *Зато није у Бечу*, већ овог пута код куће место кнезу од Србије. Тамо је његов задатак. У српском народу његови су пријатељи и убојна снага Србије, тамо мора његова дипломација бити.“

МОЈИМ ВЕЛЕШТОВАНИМ БИРАЧИМА СРЕЗА ВУКОВАРСКОГ.

Браћо! Јучерашњи пад на биралишту у Вуковару, проузрочен неверством Трпињаца и Вераца, задао нам је додуше рану, али нас је научио, у будуће позорнији бити и непреценити се.

Ви браћо немате се чега стидети, особито кад помислите, каквим су гадним средствима наши противници нас победили. Ви сте браћо показали, да сте потомци наши дични прадедова, сви без разлике вероисповести посведочисте, да сте били свестни ваше задаће, и да знате цјенити најсветије право слободног грађанина, ви ме уверисте, како цјените онога, који је то право за пиће продао.

Праведно огорчење и гнушање ваше над таковим људма, читао сам и видио сам на лицама вашим.

Моја дужност била је, вама браћо још на биралишту благодарити, на вашем истрајном и свесном понашању.

Многи узроци принудили су ме то овим путем учинити.

Ја знадем, да сте ви мени наше праведне ствари ради, а не због моје личности свој глас дали, и мене вашег поверења удостојили, за то слободно и искрено исповедам и тврдим, да је милина била видити вас у Вуковару на биралиште ићи.

Свестни, трезни, чисти идосте на биралиште са уверењем, да за праведну своју ствар војујете. Тко вас је том приликом видио, ако је српске крви у себи осећао, морало му је срце од милине заиграти и рећи: ово су људи, ови ствари достојно врше своју грађанску дужност, као да на васкресније у храм божији иду!

Поносим се, кад се опоменем да сте под мојим именом на тај начин ишли. Браћо! Немам речи, да би вам на тако свјестном и дичном понашању и труду довољно благодарити могао.

Уверење, да сте за праведну нашу ствар војевали, и да смо само за то пали, што се нисмо хтели послужити оним средствима, којима су се послужили наши противници, буди вама и мени утјеха, а ја вама искрено велим, да ми је милије, што смо славно пали, него да смо гадним по противницима употребљеним средством, побједили.

Ја вам браћо, честити моји бирачи из свега срца овим благодарим и с вама се праштам.

Примите моје уверење, да пожртвовање ваше заборавити немогу, и да ћу се са поносом сећати указаног поверења. Хвала вам свима без разлике вјероисповести и сталежа, на доброј вољи и жељи шат бог да, и срећа јуначка, да се опет једном на биралишту видимо.

Живила свест и слога свиколиких мојих бирача без разлике вероисповести.

У Вуковару 24. јула (5. аугуста) 1875.

Адв. Мих. Рогулић
бивши кандидат слободоумне српске нар. странке среза вуковарског у Срему.

ДОПИСИ.

— н — **У Ердевику** 5. авг. (*Избор посланика.*) Јучe, т. ј. 4. авг. п. р. обављен је избор посланика за загребачки сабор. Изабран је Јоца Живковић кандидат владе са 149 гласова против нар. опозиционару др. Шандору Рогулићу, који је 107 гласова добио.

Лепо је било погледати на сам дан избора, гди се „народна опозиција“ под тробојним заставама искупила, кличући са свију страна: живио др. Рогулић. Пре, него што се гласање започело, узме реч др. Рогулић, који је у неколико речи образложио бирачима свој програм, којега би на сабору заступао. Противници упадаху му у реч, али све

ЛИСТАК.

О РОДОЉУБЉУ И ДОМОЉУБЉУ.

(Говорио на бесједи, што ју је приредио у корист сиромашнијех ученика на српској учитељској школи у Пакрацу. збор исте школе 2. јуна 1875. г. учитељ **Петар Деспотовић**.

(Наставак.)

Што прије учини сабља и мишица храбра, то учини сада глас с танкијех гусала. Спомен старе славе и старијех јунака, повратио је многе што но их је туђинство опсенило правој мајци и народу своме. Кад ко сазна дјела Обилића, Марка Краљевића, бана Николе Зрињскога, Франкопана, Страјинића, Реље крилатога, Синђанића, Јанковића Стојана и другијех Српскијех и Хрватскијех јунака, онда што но Његуш вели:

„Шта Леонид хоће и Сцевола
„кад Обилић стане на поприште?

Нема им равни. Спомен њихов удуби се у срцу њиноме, свето осјећање за народ свој расплами их, да живе и умиру за њега, јер оживе у том увјерењу, *да нејма већег, да нејма племенитијега народа*, од онога, у коме они поникоше.

Тијем духом опојени, изађоше пред Србе и Хрвате у прошломе вијеку два човјека: фратар Андре Качић Миошић са својијем дјелом: „разговор угодни народа словинскога“ у коме је народнијем језиком и духом пјевао дјела српскијех и хрватскијех јунака, и Доситије Обрадовић са умнијем и народним језиком и духом писанијем списима својијема. Са мртве хартије будила је жива ријеч ватренијех родољуба Србе и Хрвате, да се поносе славом имена свога, да се поносе красотом свога језика да се поносе висином народнијех особина својијех да се поносе па да буду родољуби.

Спомињући њих, не могу прећутати ни главнога поборника таковзванијех славенскијех књижевника нашијех: Мату Анту Рељковића, који је са реалним правцем своје књижевне радње, много допринео буђењу здравога духа народнога, како у српскоме, тако и у хрватскоме народу.

Њино сјеме пало је на плодну земљу.

Дође Вук Караџић, те покупив народно благо: пјесме, приповјетке и обичаје српског народа, постави чврст темељ новијој народној литератури српској; дође Гај Људевит те постаде Хрвату исто што Србину Вук Караџић. Родољубивим заузимањем др. Ј. Хаџића Светића, подиже се матица српска, та зеница свијести српске с ове стране Саве. Прекомјерним пожртвовањем најдарежљивијега добротвора народа српскога Саве Текелије, доби свијест народна још много напреднији полет. Заузимањем његова вршњака грофа Јанка Драшковића, основа се „Матица“ и „казалиште“ народа хрвацкога. Штедри меценат народа хрвацкога бискуп Јурај Штросмајер подиже академију знаности да испитује, подиже југославенску академију да у потомству његује дух народа свога. Бачки епископ Платон, оснива у истој намјери фонд за српску академију, што би се имала у Новом Саду да оснује. И ко би им данас имена изређати могао:

„На небу им душе царовале,
Ка им име на земљи царује!“
(П. П. ЊЕГОШ.)

Крај таковијех и толикијех родољуба нашијех — крај таквога и толикога пожртвовања њиховога, крај такве и толике истрајности, што нам може једино наша повјестница на виђело изнијети, не може више ни један Србин нити Хрват са Његошем за свој народ завапити оваковијем ријечима

„Племе моје сном мртвијем спава,
Суза моја нема родитеља,
Надамном је небо затворено,
Неприма ми плача ни молитве; —
У зад ми се свијет претворио,
А сви људи паклени дугови!
Црни дане а црна судбино,
О кукавно Српство угашено!“

На нами је да жижак упаљене свијести новим уљем надолијевамо, да се не угаси, но да свијетли и нами и потомству нашему.

Шта би нам дакле ваљало чинити, да родољубној дужности својој одговоримо? Ништа друго, *но чувати и његовати народни језик свој, живјети у врлинама народнима, подизати и величати их — а пороке и зла што но су корена у народу ухватила свијем могућијем средствима таманити и искорењавати и тијем путем узвишавати име народно, то је све што ово чувство од нас захтјева, — чинимо ли то, чинићемо родољубну дужност нашу.*

Једну негу јоште не могу прећутати, што у прећераном одушевлењу ово свето осјећање често оскрвни и обесвети, а то је интолеранција другијех народа. Прави родољуб, поштујући светињу којој се он клања, поштоваће увек и светињу сусједа свога. Прави родољуб, који свој народ љуби допустиће и другоме да свој народ исто тако љубити смије. Овакова интолеранција кадра је омразити и два најрођенија племена, а ми напосе, могли би се у том погледу држати оне мудре изреке, што ју народна пјесма наша турском цару у уста меће:

„Ко ће клањат' нек ид' у џамију,
Ко ће крстит' нек иде у цркву!“

II.

Сад да видимо шта је домољубље?

И домољубље је исто тако свето осјећање као и родољубље, али оно је с друге стране и дужност сваког карактернога човјека.

Оно мјесто, у коме смо свијет угледали, она заједница у коју смо уведени по животнијем потребама нашима, да нас чува, негује и одржава, — задужила нас је великим зајмом, што но јој ваља да одужимо дјелајућим животом својијем. Домовину с правом зовемо мајком својом; да, мајка љуби чедо своје, — она се весели она тугује с њиме; она живи, она пати с њиме; она је поносита, ако су јој дјеца поносита; она је скрушена, ако су јој дјеца невољом и бједом потиштена. Па само заједничка судба та, зар није довољна, да распламти у нами неутолим пламен љубави према њојзи као мајци нашој. Нека је сирота, да нас једва хљебом храни, — она нам је мила, она нам је света; јер нас је родила, јер нас је одржала, јер нас и сад одржава; на њојзи почива наша садашњост, за њу је везана наша прошлост, на њојзи, оснивамо ми и будућност нашу.

Узвишено осјећање према њојзи, ваљда нико није тако снажно изразио као велики пјесник Ченгић-аге, а свијетли Бан наш Иван Мажуранић, када на једноме мјесту Црногорцима овако вели:

„Дјецо моја, храбри заточници,
Вас је ова земља породила
Кршевита, али вами златна.
Дједи ваши родише се тудјер,
Оци ваши родише се тудјер,
И ви исти родисте се тудјер,
За вас љепше у свијету нејма!

Дједи ваши зањ лијеваху крвцу,
Оци ваши зањ' лијеваху крвцу,
Зањ' ви исти крвцу пролијевате,
За вас драже у свијету нејма!

Да, — за вас љепше, за вас драже у свијету нејма! —

Прастара повјесница јоштер, показује нам да *је изгнање из домовине била једна од најтежијех и најжешћијех каштига*. Она се често такмачила за грозном смртном казном, јер за човјека који нађе осјећања, смрт и изгнање из домовине, скоро су истоветне казне. Ма она помисао само, да несмијемо корачити под кров у коме толико блаженијех часова проведосмо, у коме су нам наши најмилији, најприснији, које љубљасмо безмјерно, и о којима смо увјерени да нас исто тако безмјерно љубе; — она помисао, да никада ни на гроб отаца нашијех корачити не смијемо, да над њиме по коју благодарну сузицу канемо; — та помисао велим, разцвили и најтврђа и најокорелија срца људска те волију погинути, а него ли домовину своју за увјек оставити.

то није било кадро др. Рогулића од мисли, које је бирачима исповедити желео, збунити. Највећма су одушевиле бираче оне речи, које је др. Рогулић нагласио; да и он на даље при српско-хрватској опозицији остаје и да свој програм од 1872. променути неће. По довршеном говору орило се „живио“ с једне и друге стране. Али када „кортеши“ Живковићеви опазише, да се и с њихове стране програм др. Рогулића одобрава, почеше здвојно међу своји бирачи крстарити, храбрећи их и опомињући их на задану реч и на цедуље које за шеширом носише.

Избор је под ведрим небом обављен. На Живковића гласаше ова места: Беркасово, Гибарац, Кукојевци, Бачинци, Сот, Љуба и ђипша нешто и из Ердевика и то већином Немци и Чивути. Калуђери гласаше такође на Живковића.

На др. Рогулића гласаше ова узорита места, као: Ердевик (Срби), Бингула (осим Мојића) Чалма (без разлике вере) Дивош, Лежимир, Манђелос и Визић. Ова места осветлаше образ пред светом.

Противници се гадним и подлим начином при избору служише.

Много се има пребацити и изборном председнику поп Светозару из Бачинаца, који, — када су Живковићеве општине гласале — на све интерпелације бирача др. Рогулића: да поједини пред изборну комисију, управо к асталу дођу и свој глас даду, ни освртао није; него рече: „он се уђа у поштење бирача.“ Дочим када су Рогулићеве општине гласале, овде је захтевао, да се шпалир кров бираче направи и поједини пред комисију изађу. На то је унијатски поп из Бачинаца, када је до дивошке општ. дошло, тако безобразан био, те је рекао да треба на дивошку општину пазити; јер је сумњива. Ово поп Светозар као неутралан није смео учинити. Како ли ће ово г. Светозар пред народом оправдати моћи?

Још нешто о поп Светозару као „челик-карактеру“ (?). После избора изговарао се је он да је пред избор за опозицијоног кандидата др. Рогулића сазнао. Ово признајемо и ми, ал поп Светозар врло добро зна, да у Пр. Глави 13. јула скупљени бирачи закључише бирати кандидата опозицијоне странке, а никако владине у којем се и он сам сложио. За Живковића су радили још онда. За доказ овога служи нам, да је познати Урош Лонгиновић из Ердевика пети дан после подне у Пр. Главу стигао и Живковића за кандидата препоручивао, — но би одбијен.

Како је дакле могао поп Светозар у очи избора путујућем једном бирачу, који је у Бачинце свраћао, желећи се о стању опозиционог кандидата уверити, рећи: Само да сте за један сат прије дошли, сада су овде сви за Живковића. А зашто су за Живковића, рече: зато, јер овај час бјаше код мене вел. жупан Бубановић с Грчићем, те углависмо све бачиначке гласове Живковићу дати.

Сада питамо г. Светозара, зар је пречи кандидат Бубановић — Грчићев, него кандидат онога народа, који га плаћа?

Што се римокатолички попова тиче, рећи нам је да су сви привидно народна начела исповедали. Они су под маском опозиције (али које?) хтели изабрати за кандидата за ердевички срез препорученог по илочкој конференцији и то у особи „јереја.“ 5. јула заказана је била приватна конференција у Ердевику, која врло слабо заступљена бјаше. Као што нам је познато на истој конференцији хтедоше за кандидата поп Светозара истаћи, са програмом илочке конференције. Присутни опозицијони бирачи изјавише — по договору румском од 3. јула — да ће се најприје општа јавна конференција позвана др. Суботићем у Шиду састати, где ће се уједно и кандидати истаћи. За Шид заказана општа јавна конференција би осујећена, чијим узроком -- незна се.

Почем римокат. попови нехтедоше опште јавне конференције, желећи по мутном ловити, истакоше без договора поп Мату Маринковића из Сота. Затим напустише и поп Мату, те прихватише дра Врлића и напоследку пред сам избор, за порушити опозицијоног кандидата дра Рогулића, сложише се с Мојићем из Бингуле, с Лонгиновићем из Ердевика и с Мојсиловићем из Беркасова за Живковића.

Да је избор ердевички значајан био, види се отуда, што је главом вел. жупан Бубановић прелазећи изборе вукокарски и шидски у Ердевик дан прије дошао, кортешујући (сигурно по упутству банске наредбе) од села до села за Живковића.

Узроци пада опозицијоног кандидата у ердевичком срезу ови су: прво и најглавније је, што је осујећена општа јавна конференција, која би истакнућем кандидата пружила народу боју вољу за слободан рад. Даље друго, „вође“ које су позване и који су требали народу предњачити, те „вође“ бјаху најжешћи противници народносној опозицији. Треће, што је народ код последњег избора, где је онако неустрашимо на уставном пољу борио се, поражен изневером бив. посланика Томбора, који је и преко воље народне за „ревизију нагоде“ од 1867 год. гласао, а исто и свој програм изневерио а и поверење народно изиграо и т. д.

Падосмо — али славно, видиће господа у Загребу и око „Обзора“ да јошт свест у народу ердевичког среза изгинула није, и да је народна опозиција овог среза врло јака, те да ће првом згодом кад тад повољнији успех испасти. Да победа г. Живковића није сјајна са разликом од 42 гласа то нам сведоче 107 гласова, који у задњем часу нар. наропозицијонара др. Рогулића падоше.

Евала бирачима др Рогулића.

Из Подунавља. У прошлу среду 23. јула обависмо избор посланика за сабор троједнице — и пошто је Илочка конференција у неколко прејудиковала нар. опозицији човека који мање више припада опозицији то гледасмо при избору прво: да нам посланик Србин буде, а друго да је поштен; и све ове жеље нађосмо на далеко чувеном са свога поштења Александру Вукашиновићу, који са 129 гласова против одвјетнику Билчевићу који доби 52 гласа буде за посланика изабран. Сва места до Илока почевши од Каменице, дадоше свој глас Вукашиновићу само једини Стева Симоновић из Каменице нехтеде гласати, нити се по закључку Черевичке конференције већини придружити. Многи Илочани а и Шаренграђани, дадоше свој глас Вукашиновићу, а многи пак пошто је славила црква на текијама одоше тамо — и тако сада држимо, да ће нам посланик по своме обећању, ако буде требало т. ј. ако влада неузхте праведне захтеве српскога народа одобрити — и самој се опозицији придружити. Морамо овде као немило још споменути, да черевички парох јако је ствар замршивао, а тиме су наши противници лако успети могли — но хвала свести наших подунаваца, те се нехтеше цепати а тиме не смеде поменути парох са новим кандидатом Живковићем на среду изаћи, као што је почео радити када је чуо да је овај у Вуковару пао, а дотле код нас већ све беше за Вукаса; дакле да се правила још једна партија — сумњам да би овако испало.

---

§.§. В. Кикинда. Поред свег тога, што је наступила сезона мртвила, ипак се указа прилика и то баш у овом месту, де преко целе године влада мртвеж у друштвеном животу, — што ми даде повода, да се одавде јавим. Познато ће ваљда бити публици овога листа, да се једва једном народно позориште овамо у негда поносити диштрикт врнуло. Када се беше разнео глас, да ће после Петрова дана ово најмилије одоче нашег народа из Меленаца пут Кикинде предузети, пријатељи овог народњег института се зарадоваху тим више, што ће представама срп. позоришта пренути дух овдашњег српства, што ће се посведочити, да ово позориште није образовано, да само зимње вечери једног места прекраћује, него да му је много племенитији задатак, да као будилник и кршитељ српске образованости у свима крајевима одсев свога уметништва баци. С почетка се појави зебња у публици, да у ово радено и оскудно време неће моћи дружина онолико материјалне користи овде наћи, колико би њеном труду приличило, но чим је позор. дружина једном приспела, неста зебње, сваком се разгали лице у тренуту када добродошлицом поздрависмо српске глумце.

Комади, што их до сада представљаху беху на избор парчад, све чедно и честито. Гледе вештине појединих представљача не могу с тога потанко оцену изрећи, што не осећам снаге у себи, но свога индивидуалног мнења смем у опће изрећи. Може бити, да је вештина наших глумаца с тога на мене пријатан и јак утисак учинила, што сам први пут видео српску позорницу, но и када би апстрахирао ову околност, ипак би смео рећи, да су српски глумци достигли онај ступањ глумачке вештине, што га од њих захтеваше родољубље, а никако материјалне користи, јер на жалост ми их и с те стране не можемо на веће усавршење, на виши полет ни потстрекавати с тога што би то била сама обмана; јер не би били кадри, да их сходно њиховом труду наградимо, још мање да им егзистенцију у потоње доба угодно обезбедимо.

Сред свију ових непримамљивих околности ми се овде с њима поносимо. Та кад угледамо г. Ружића, како се не усиљено креће у гакрст позорнице као вешт војсковођ, како искре казују мисли, идеје, онда се опет морамо занети, и помислити народ смо, који се може и на другој којој позорници света огледати. Може бити да мало нарушено здравље недаје му сваком приликом воље да нам се онако прикаже, као што би он могао; јер у последњем комаду „Царица Марина“ беше недостижим с тога, што му, као што се је и у публици могло опазити, лепу вештину испуни дух његов, играше је једном речи — с вољом. Гђа Ружићка као Марина схватила је самог писца, као слаби женски створ представи нам она херојкињу сред женских страсти и тешких удара. Г. Сајевић као вешт салонман мораде овог вечера представљати козачког војсковођу, његово слободно кретање у пређашњим представама задобило је сву публику; грдна штета, што писац овог дела не определи једну улогу гђи Сајевићки, те би истом онда дружина као целокупно вештачко дело могло у потпуном сјају приказати. Г. Добриновић (овде названи Тошица) вечити лакрдијаш, без њега нема весела вечера нит хумора у публици. Г. Зорић — тај стари стуб позоришта оста веран тумач морала; гђица ћерка нас је пријатно изненадила, прави тип непоквареног девојчета. Гђца Л. Хаџићева беше вазда ведра и то јој усавршаваше умиљатост, а озбиљнијим штудијама надамо се, да ће се усавршити. Колко имадосмо прилике видити гђицу Босиљку Х. — ма што је на позорници ређе видисмо, — можемо слободно рећи, да ће бити увек пријатна појава за публику, а можда и украс позоришта.

При представи „Бој на Косову“ г. Лукић се је боље допао нег у љубавној улози, јер тад одвећ достојанствено нам представи Лазара. Милош Обилић нађе ваљаног представљача у г. Вујићу. Споменути нам ваља, да је Бранковића представљао г. Ђ. Рајковић члан београдског позоришта само као што се могло зажелети. Јусуф интригираше тако, као што само г. Марковић знаде, ал с тога му ојађена публика нехтеде тапшати.

И сви остали чланови показаху воље и својим представама оправдаше ону радост што ју осећасмо и изјависмо при њиховом доласку. Једно нам је чудновато, да орхестар махом туђинска парчад свира, ми се надасмо, да ћемо се што више у нашим мелодијама наслађивати, уметничка туђа комад можемо и онда чути, кад нам не борави у средини српско позориште.

Крал. угар. сресном суду као грунтовној (земљишној) власти у Тителу.

Рекурз и жалба нулитета срп. црквене општине у Кању, чрез председника . . . . противу политичне општине у Кању односно њезиног председника.

Противу одлуке од 8. маја 1875 број 1335 у ствари школске куће бр. 34. у Кању.

Славни кр. уг. сремски суде, као грунтовна власти!

По гласу под ·/. приложене одлуке од 8. маја 1875 бр. 1335. славни сремски суд је као грунтовна власт на темељу искања сремског суда, односећег се на министарски отпис од 20. јуна 1874. бр. 22,033 препис куће бр. 34. са поседом од 425 кв. хв. на име политичке општине у Кању дозволио, и грунтовном звању наложио, да то изведе.

Овом одлуком налази се срп. црк. правосл. општина оштећена и подиже противу тога овај рекурз и жалбу ради нулитета.

Упитна кућа, односно школска зграда, дана је за „српску општинску школу“. Да се овај назив тицао српске црквене општине у Кању, и да је дакле земљиштни посед и властитост ове школске зграде српској православној црк. општини припадао, и да припада, не изилази само из назива школе „српска општинска школа“ него и из тога, што је препис наређујућа одлука српској црк. општини адресована и достављена.

Већ са формалног гледишта пак противу грунтовне уредбе је, да се грунтовна права поседа и властитости без допуштења, шта више без знања онога, коме иста припадају, на темељу просте наредбе или искања административне власти мењају односно од- или преписују. Ово је са свим и с формалне и правне стране погрешни поступак, с тога садржи у себи ова наредба грунтовне власти противу које се призив подиже, уједно и нулитет (ништавост).

И материјалан темељ искања није уместан, јер земљиште на ком је подигнута школска зграда припада цркви, што се и отуд види што иста близу срп. правосл. цркве лежи, и ако је шта из средства политичке општине у давној прошлости на видање употребљено, што се овде просто пориче, то се саразмерним учешћем и других местних веро-исповести има сматрани као изравнано, у сваком случају би овде у живот ступило начело „superstructum solo cedit“, зграда припада земљишту.

Али и осим тога не може се постојеће грунтовно укњижење таким путем без саизволења и без потврдног писмена са постојећег имена одписати и на друго име преписати.

Политичка општина морала би шта више тужбу подићи и контрадикторним путем свој захтев подићи и извести.

У овом случају дотична политичка општина није никакав корак учинила.

Од стране црквене општине обазривости ради пориче се, да је у осталом на црквеном земљишту савидана школа средствима политичке општине делимице или сасвим подигнута и да се отуда издржава — али и кад би то било, неби министеријална наредба на нашу школу могла се употребити, јер закони немају повратне силе, и како закон тако и наредба могла би се за будуће школе које зидају или се издржавају, употребити.

Али и онда, кад би у министеријалној наредби споменути чин законитим начином промену поседа захтевао, морао би се овај чин, и то од онога, који посед потражује путем парнице доказати и од судија пресуда о томе, да закон за упитни случај важи, донети, особито где је оспорени, грунтовни посед на трећега већ одавна укњижен, и где закон и за будуће случајеве конјунктивно захтева, да се дотична школска зграда средствима политичне општине не само издржава него, и то на властитом земљишту, и зида.

Српска правосл. црк. општина мисли дакле: да слав. кр. уг. сремски суд као грунтовна власт овај призив заједно са жалбом ради уништена висок. кр. уг. судбеној табли у Буда-Пешти поднети изволи и да ова одлуку од 8. маја 1875; бр. 1335, противу које се рекурз подиже, као неосновану и ништаву укине, да молећи сремски суд с тога, што нема права, одбије и да нареди, да се пређашњи грунтовни посед одржи, односно брисањем доцнијег на име пол. општине гласећег преноса опет поврати.

У Кању . . . .

Књижевност.

„БУГАРСКО ПОДУНАВЉЕ И БАЛКАН.“

III.

Чим се Бугари у новим пределима настанише, одмах се почеше покршћавати. Географски положај а и иначе друштвени и државни њиови отношаји к Византији учинише, да су Бугари ступили у заједницу источне цркве и да су — као год и Срби — испрва признавали цариградског патријарха као главу цркве. Но ово дуго не устраје. Са политичном борбом ишла је успоред и борба црквена, или још боље, борба црквеном автономијом, пошто Бугари нису на то смерали, да се савршено одвоје од источне цркве, но само у толико, у колико би неодвисну и народну патријаршију себи заосновати могли. Бугари навалише тада на грчке цареве. Бугарски се владари нехтедоше више тиме задовољити, да им земља буде неодвисна, него су чак и на то ишли, да освоје Цариград, те да се они попну на престо римских императора. Византиски цар Нићифор погибе 811. год на бојноме пољу. Бугарски цар Симеон бејаше већ на прагу у Цариград. Насљедник му Петар, који бејаше мирније нарави, одрекао се намере и тежња пређашњих владара, он се задовољи тиме, што је грчки цар Роман свечано признао аутономију бугарске цркве (932).

1015 године пак удари грчки цар Василије Булгароктон на Бугарску, те отме Бугарима Охрид. 1017. године потуче Василије Јована Владислава, а 1019. године покори он себи коначно читаву Бугарску. Од тога су доба Бугари борили се за ослобођење своје. Латинско царство, које у осталом не потраја дуго, водило је са Бугарима многе ратове. Нови латински цареви хтедоше, не само Бугаре себи покорити на политичном, већ, што је такође врло важно, и на црквеном пољу. Они хтедоше Бугаре превести у католиштво. Но то им не испаде за руком. Цар Балдујин буде 1205. године код Једрена ухваћен и у Трново одведен, где је на скоро затим и у умро.

Полеолози наставе стару борбу против Бугара но исто тако безуспешно, као што ју водише пређашњи грчки и латински цареви. Мржња између оба племена и оба народа бивала је све грђом и већом. Бугарски су цареви већ и на то помишљали да напусте источну цркву, те да се поклоне римском папи, који је посланике своје изаслао био, да приволу Бугаре на католиштво. Папа им је шиљао већ и свештенике и обрицао је бугарским владарима, да ће их признати као цареве и да ће венчавати на престо царско. Но народ не хтеде о томе ништа да зна. Он је мрзио Грке и увек се борио за независност своју, али веру своју нехтеде напуштати. Народ се борио за слободу и независност народне своје цркве, али одвојити се од источне цркве — то не беше никада његова намера. Ово је врло важан моменат, те смо га зато овде и навели; јер ће нам се овај појав поново указати, кад будемо ево сад говорили о најновијој борби Бугара на црквено-просветном пољу: о борби за црквеном својом автономијом. Са освојењем Цариграда паде бугарска црква опет у руке грчке. Цариградски патријарси намештаваху владике. Бугарске епископије даваху се под закуп. Ко је више плаћао, тај је постао владика. Фанариотски калуђери имаћаху првенство.

Бугари плаћаху на цркву, ал ти су прилози увек нестајали у ценовима владичанским.

Фанариотски патријарси гулише фанариотске владике, а фанариотске владике у толико више глобише јадни народ, који допаде у шаке светским и духовним пашама.

Турски паша и фанариотски владика беху браћа, али не по Христу, већ по ђаволу! А шта ћемо даље да говоримо о овом предмету. Та зар није свега тога било у Србији до скоро још па зар није данас још то исто у Босни и у Херцеговини? Ено Пајсије, ено Прокопија, Антима! А шта је био бољи Пајсија од Антима, а шта је бољи Антим од Дервиш-паше. Та још гори и грђи, јер ово су Турци, а оно Хришћани, ово паше, а оно владике!

Таково бејаше стање Хришћана до скора још и и у Бугарској. Јели онда чудо, ако су неки међу Бугарима и на то помишљали, да се једаред за свагда тог ужасног јарма, под којим је народ толико стењао, отресу, те да приволу народ, да пређе у католиштво. Папа им шиљаше мисионаре и обрицаше им, да ће их ослободити и глобе и данка и сваког прилога на цркву, да ће им оставити и календар и обреде, само ако пређу у католиштво. Нужда је присилила бугарске прваке, да о томе размишљају. Француска бејаше тада у зениту моћи своје. Њој пак је лежао католицизам у интересу. Наполеон је подстрекавао дакле вође бугарске. Католички се мисионари расуше по читавој Бугарској. Млоги се бугарски свештеници и калуђери придружише онима, који врбоваше за „унију“. Борба са Цариградом бејаше људима већ додијала, притисак од стране Грка бејаше ужасан. Тим путем се дакле није могло до жељене цели доћи. Шта је остало друго, но једино — „унија са Римом“. 30. децембра 1860. године пријави се Бруновну, папином викару у Цариграду, депутација бугарска, коју предводише два какуђера и три свештеника. У депутацији се налазаху 200 општинских претставника. Иста је депутација предала папином посланику адресу, у којој је бу-

гарски народ изрекао био жељу, да пређе у католиштво.

У том одлучном часу ступе у акције две велике силе, којима није у интерес ишла католичка пропаганда, и које немогаху допустити, да папа захвати корена на балканском полуотоку. Те две силе бојаху Русија и Инглеска. Инглеска се још томе бојала надмоћја Француског, које се већ и на Балкану почело ширити.

НОВИ САД 29. јула. — Данас је била ванредна скупштина варошког представништва у Новом Саду, у ком је саопштено телеграфско решење министра Тисе у погледу скупљања прилога за херцеговачку нејач. Министар допушта само тако купљење прилога, које би ишло у корист они Херцеговаца, што би пребегли у Угарску и стојали под надзором власти, које подлеже уг. министарству унутрашњи дела, тако да има јамства, да подпомогнути нити ће се за време рата натраг вратити, ни иначе да ће се подпора употребити на помагање херцеговачких ратника. Како је ванредна седница слабо посећена била, то је Милетић задржао да свој предлог у идућој скупштини изнесе на дневни ред. Међутим доскочиће се тој мудрости, и „човекољубивости“ министровој.

— Јуче је била у Карловцима ванредна седница саборског одбора у којој је на 140.000 фор. зајма издано.

НОВИ САД 29. јула. У данашњем листу саобштавамо рекурз црквене обштине кајске противу тога, што је политична власт наредила, и од грунтовнога суда искала и добила, да се српска школа пренесе на име политичне обштине; саобштавамо га пак ради угледа, да и остале обштине у крајини виде како им у подобној ствари поступати ваља. И онде, где така школа не би била на црквеном земљишту, може се рекурирати ма и само с тога, што се грунтовно стање ствари мења без знања и саизволења дотичне црквене обштине, или без парнице судске пресуде. Рекурз ваља да се преда у законитом року. И политичне општине могле би ствар подпомоћи тиме, што би добивши или решење, с којим се грунтовно стање мења, или извешће о уложеном рекурзу, од своје стране правце грунтовној власти предале изјаву: да је препис на политичну општину искан без њеног знања, и њене воље, и да она пристаје, да остане односно да се поврати пређашње грунтовно стање, које је ма под каквим називом школу као српско-вероисповедну означавало. Ми своје учинисмо, а црквене општине нека чине своје, а и адвокати Срби особито млађи, ваља да у оваким стварима нашим обштинама саветом и *пером* и безплатно рукапомоћ буду.

— Државно одветништво у Осеку суспендовало је опозицијони лист „Drau“ што у Осеку излази. Уредништво истог листа јавља, да ће се потрудити, да те мере колко је могуће брже одстрани.

— Пешта има четири гимназије, и то: државну, тако звану пијаристанску, калвинску и лутеранску. Ова последња је — као што је опште признато — најбоље уређена, са најјачим учитељским снагама снабдевена; а ђаци, што је у највећем броју посећују, је су Израиљћани; има их 60 процената.

„Пешти Напло“ напомињући некиддан тај факт каже, како Израиљћани о свему воде тачан рачун а нарочито о каквоћи просветног завода, у који ће да даду децу своју, па стога и јесу напредни. А како у том погледу стојимо са родитељима српских ђака, камо они шаљу понајвише децу своју у школу? Ко жели на то питање имати одговор, тај нека узме у руке овогодишње извештаје о мађарским гимназијама, па ће видити, да Србљи траже гимназију кечкеметску и друге тако чувене гимназије. У кечкеметској гимназији било је ове године после Мађара највише српских ученика, било их је 32 али за то и видимо на све стране напредак!

* Чујемо да су Милана Давидовца, свршеног ђимназисту, сина пок. Исе Давидовца затворили у недељу у вече у Госпођинци и одпратили сутра дан у Жабаљ, што је одерао плакат Надашког са царског квартира, држећ да се такав несме на јавном здању истаћи.

— Тужитељ С. К. из М. поднесе тужбу од 6. јула 1875 бр. 5501 против И. К. из Ђ. краљ. судбеном столу у великој Кикинди на свом српском језику ради получења законског деобног дела из оставине Ј. К. негда из Ђ.

Предхваљени краљ. судбени стол донесе решење од 14. јула 1875 бр. 5501 које у преводу овако гласи:

Бр. 5501. Пошто ова тужба против прописа законског чланка 44: 1868 §. 7. и 13. није на званичном језику поднешена, то се иста тужба ради званичног сачинења натраг враћа.

Дано из седнице краљ. суда у Кикинди дана 14. јула 1875 одржане. **Таназовић** с. р.
кр. закл. суда председник.

Справног гледишта назориг. председника Танасовића о равноправности народности недадуће се оправдати, јер по §§. 7. и 9. зак. чл. 44: 1868 странке имају право судовима I. молбе подносити тужбе на свом језику, и захтевати, да им се расправа језиком тужбе води, и пресуда издаде такођер на језику странке с тим више, што §. 13. истога зак. чл. 44: 1868 неможе се укинути §. 7. и 9. истог зак. чл. 44: 1868 а законодавство још није донело други закон, којим се равноправност народности чл. 44. зајамчена укида. **К.**

НОВИЈЕ.

Дубровник 7. августа п. р. *Црногорци* раде свом снагом око оправе *друма* између *Цетиња и Граховца.*

И ако је кнез Никица, како се мисли, за неутралност Црне Горе, то ипак неможе свом народу ускратити прелаз у акцији. Последњих дана пребегло је више добровољних црногорских чета у Херцеговину, воће су им Зиманић, Алексић и Поповић. Они су наканили, да се ма како провуку до усташка табора на Попову пољу, те да заједно с усташима навале на Турчина.

— Буковински митрополит *Бендела* умро је 2. ауг. у Франценсбаду.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

СИСАК 1. августа (Шипуш и Друг.) Пшеница је и прошле недеље првих дана чврсто мнење имала, и напредовала је фина роба до ф. 7 ц. ц. под конац нефеле почеле су њене назадовати, из узрока, што су се гласови о врло добром роду из њекојих покрајина појавили те се данас држи прва банацка роба око ф 6.50, а босанска око 3.80/90 ц. ц.

¾ жита, наполице нема.

Кукуруза је до половице ове нефеље непрестано ценама напредовала, и већ око ф. 3.20/25 за ц. ц. получивала но последњих дана из енглеске доспевши гласови о рушењу цена тамо учинили су и код нас такав притисак, да се данас прва роба неда преко ф. 2.75/80 протурати, а жица доноси из Трста вест, да су цене за даљњих десетак новчића порушене.

Јечам се још слабо уважава, ал се цена ипак као и прије држи, а то пиварској роби око ф. 3 на 70 фун. а лагној ф. 2.90 бечки цент.

З об је непромењено угодна, и држи се прва хрватска роба око ф. 4 а босанска у транзито око ф. 3.70/75 бечки цент.

Воде су биле добро поновиле али сад опет опадају, но за мање су терете ипак још добре. Време сухо топло.

ДОБРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ НА СРП. НАР. ПОЗОРИШТЕ.

за месец мај 1875.

По 1 ф. Гавра Полит, др. Јован Јовановић, Ђока М. Поповић, Арса Пајевић.

По 50 н. Никола Бакић, Милош Димшић.

По 30 н. Ђ. К. Јовановић, Арон Михајловић, Ф. А. Тителбах, Јован Пачариз, Јован Шилић, Јован Димић, Тоша Марковић (7 ф. 10 н.)

за месец јуни 1875.

По 1 ф. Гавра Полит, др. Јован Јовановић, Ђока М. Поповић, Арса Пајевић.

По 50 н. Никола Бакић, Милош Димшић.

По 30 н. Ђ. К. Јовановић, Арон Михајловић, Ф. А. Тителбах, Јован Пачариз, Јован Шилић, Јован Димић. (6 ф. 80 нов.)

Од закашњени

Гавра Мијатовић 1 ф. 50 н.

По 1 ф. Стеван Костић, Васа Илић, Аца Ј. Поповић, Бранко Берић.

Јован Матић 3 ф.

По 6 ф. Јудита Дука, Миша Максимовић.

(Генерална свота 34 ф. 40 н.)

У Новом Саду, 13-ог јула 1875.

КОРНЕЛ ЈОВАНОВИЋ Ђ. М. ПОПОВИЋ.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Књижара браће Јовановића поклонила је на молску школску књижницу 16. комада разних књига, на чему се наш школски одбор најучтивије захваљује.

У Молу 6, јула 1875. **Повак Радонић**
председник школ. одбора.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ШКОЛСКЕ ТИСКАРИЈЕ

ИЗРАЂЕНЕ ПО ПРОПИСУ ШКОЛСКИ НАРЕДАБА.

Главни школски записник; 48 табака. за 480 ученика, у платну тврдо повезан . . . 3 ф. 50 нов.
То исто у 96 табака, за 960 ученика, у платну тврдо повезан, ... 6 ф. — нов.
Исто у 192 таб. за 1920 ученика . . . . . 10 ф. 50 нов.
Главни школски дневник табак . . . . . — ф. 5 нов.

А. Местни школски искази о стању школа:

I. Број домова, душа, деце, и т. д. 2 ком. на таб. 3 новч.
II. Школске куће, намештаји, учила и т. д. 3 „
III. Учитељи и катихете . . . . . 3 „
IV. О школској деци . . . . . 3 „
V. О радњи учитеља и других . . . . . 3 „
Школско имање, приходи и расходи . . 3 „
Белешке при испиту, два ком. на табаку 3 „
Школска сведочба, два комада на табаку 4 „

Могу се добити уз поштанско поузеће (Nachnahme) у **Српској нар. задруж. штампарији** у Новоме Саду.

НАША НОВА МЕРА

СА КОЛОРИРАТОМ СЛИКОМ СВИЈУ МЕРИЛА
од Пере Манојловића официра,

може се добити и поручити комад по 1 ф. 20 нов. у „српској народној задружној штампарији“ у Новоме Саду.

†

АНТОНИЈЕ С. КНИЋАНИН

КОЊИЧКИ ПОДПУКОВНИК

син покојног генерала Стевана Книћанина упокојио се 17. т. м. у 6½ часова у вече у 44 години свога живота. Вечна му памет.

ИЗВЕШТАЈ МИТРОВАЧКЕ ШТЕДИОНИЦЕ.

РАЧУН ИЗРАВНАЊА.

ДУГУЈЕ.	фор.	нов.	ПОТРАЖУЈЕ.	фор.	нов.
Готовина 30. јуна 1875. г. — — —	16866	01	Уплаћ. деонич. главница — — —	30000	—
Меница обичних — — — — —	210431	50	75% 400 деоница по 100 фор. — —	307840	15
„ реалног кредита — — —	26482	—	Улога — — — — — — — —	7095	—
„ реесконтованих — — —	6590	—	Веровника — — — — — — —	6323	96
Реалнога кредита — — — — —	59560	22	Резервни фонд — — — — — —	100	—
Зајма на непокретности — — —	9225	—	Пензиони „ — — — — — —	55	61
Вађевине — — — — — — —	22470	—	Неподигнут делимак — — — —	8	—
Оставе — — — — — — —	7400	—	„ тантијеме — — — —	457	19
Вредност намештаја — — — —	1717	66	Осигуравајућег друштва — — —	12	32
Судбени трошкова — — — — —	54	60	Порезног уреда — — — — —	9630	96
Неуплаћена кам. зајма на непокретн.	726	20	Чист добит — — — — — —		
	361523	19		361523	19

РАЧУН ГУБИТКА И ДОБИТКА.

ДУГУЈЕ.	фор.	нов.	ПОТРАЖУЈЕ.	фор.	нов.
За камату на улоге — — — —	7823	32	Од рачуна на ескон. менице — —	13399	39
„ стан — — — — — — —	150	—	Од рачуна на ескон. мен. реал. кредита	1467	73
„ плату — — — — — — —	1199	94	Од рачуна на ескон. мен. реесконтовани	561	24
„ биљеговину — — — — —	117	35	Од рачуна камата реал. кредита — —	2683	18
„ доходарину — — — — —	343	—	Од рачуна камата вађевине — —	667	78
„ штампу — — — — — —	477	45	Од рачуна камата одоњени — —	212	91
Салдо као чист добит — — — —	9630	96	Од рачуна камата зајма на непокретн.	368	61
			Од рачуна провизије — — — —	381	18
	19742	02		19742	02

Митровица 30. јуна 1875.
Н. СИМОНОВИЋ с. р.
благајник.

За књиговодство
ПАЈА БЕЛАНОВИЋ с. р.
књиговођа.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у трорazредној школи у месту Десци отвара се стечај до 24. августа о. г. по срп. календару.

Плата је осим слободног стана скопчаног са баштом, 400 ф. а. вр. у готовости, 4 ланца орање земље и 6 хвати сламе за огрев школе и учитељског стана.

Компетенти имају инштруиране своје молбенице до горезначеног рока председништву црквено-школске општине послати.

У дужност учитеља спада и држање повторне школе, појање у цркви и вођење пера у црк. школ. седницама.

У Десци 20. јула 1875 год.

МИЛИВОЈ БОЖИН, 1—3 МИЛАН КРАЈОВАН,
подпредседник. парох и предс. црк. шк. општине.

СТЕЧАЈ.

У општини Сараволској упражњено је место учитељско, с којим је скопчана плата од 400 ф., 2. хвата дрва и 1½ ланца земље осим нужног огрева, слободног стана и једне простране баште. — Проситељи имају своје молбенице на потписаног управити.

У Темишвару, 26. јула 1875. МИТА ДОЛГА
1—3 еп. школ. референт.

СТЕЧАЈ.

Ради попуњења учитељског места у Бати (Székesfehérvár per Érd-Hanzabeg) отвара се овим стечај.

Плата је 160 ф. 7 пешт. мер. чиста жита и толико јечма 5 ланаца земље, 2 хвата дрва, од погреба 50 н. од венчања 50 н. од крстног имена 20 н. Слободан стан с баштом и 1 ланац сенокоса. Само је семе за земљу дужан дати, остало ће општина радити.

Осим дужности школске дужан је децу учити појати и сам у цркви исто чинити. Може се тражити сваки свршени приправник до последњег августа.

ПАВО ЛЕСКОВИЋ,
1—2 председник.

СТЕЧАЈ.

У Горњем Ковиљу упражњено је звање женскога учитеља са годишњом платом 300 фор. а. вр. и 24 ф. за дрва, слободан стан са баштом.

Проситељи имају своје по закону инштруиране молбенице од првог публиковања стечаја, до 21. августа т. г. по старом црк. школској општини поднети.

У Горњем Ковиљу 22. јула 1875.

И. МАРКОВИЋ, ПЕТАР ПЕТРОВИЋ,
шк. управтеиљ. 1—3 председник.

СТЕЧАЈ.

Отвара се стечај на учитељско звање у овоме месту. Плаћа је 315 ф. осим других приватних заслуга. Слободан стан са 2 собе кујном, шпајзом, таваном и подрумом, уз то баштом и 20 фати дрва.

Учитељ је дужан у цркви појати и децу пјенију учити.

Компетенти нека се до 31 августа по старом календару потписаном пријаве.

У Слатини (Хрватска) 19 јула 1875.
КОСТА ПОПОВИЋ
3— председник.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место, у општини Прњавору Крушедолу, отвара се стечај, којим је плата скопчана од 300 фор. ав. вр. 2. фата дрва, стан са две собе кујна и шпаиз са врло лепом баштом.

Сви они који би ради у ову општину за учитеља доћи умољавају се да своје молбенице са нужнима сведочбама, овоме одбору до мале госпојине поднесу.

2—3 ЦРК. ШКОЛ. ОДБОР.

Доле подписани усуђују се овим П. Т. српској публици препоручити своју кудравичарску радњу која се сада налази у Kronprinz (Herrn) Gasse N. 6.

Уједно смо слободни споменути, да су наши кудравичарски производи на светској изложби у Бечу 1873 год. са медаљом „за добар укус“ одликовани; наручбине за бароке, курјуке и шињоне женске тачно и јефтино отправљамо.

Благодарећи на досад показаној потпори, јесмо с поштовањем

Шадеберг и Марко Дорић,
2—3 Budapest, Kronprinz-Gasse N. 6.

ОГЛАС.

Од стране господарственог уреда петроварадинске имовне обћине даје се на знање, да ће се због издавања под закуп права за купљење овогодишњи шишарака у шумама поменуте имовне обћине јавна дражба у писарни господарственог уреда 1. рујна (септембра) 1875 год. у 9 сати прије подне одржавати.

Колико у ком лугу од прилике шишарки има, није процењено него се свакоме, који то право купити жели, оставља на вољи у шуми сам се осведочити, колико има шишарки.

Сваки дражбеник има прије почетка дражбе 10% од изкликне своте као пишманлук положити, а доставаџ има на пишманлук још заостатак на читаву закупну своту одмах допунити.

Је ли се дражба одобрава или не, решиће одбор још исти дан.

Писмене понуде примају се, ако су прије почетка усмене дражбе приспеле и прописаним потребштинама снабдевене.

Поближи увјети могу се увидити у време званични часова сваки дан у писарни господарственог уреда у Митровици.

У Митровици 6. коловоза 1875.
1—3 ГОСПОДАРСТВЕНИ УРЕД.

ОБЈАВА.

Допуподписата дипломирата бабица, која је на пештанском јавном заводу 1872. бабичлук с добрим успехом свршила, даље је удата, католичке вере, говори српски, мађарски и немачки, овим се славним обштинама препоручује. Позиви се на подписату у Сенту шаљу.

1—3 РОЗАЛИЈА РЕБМАН.

ОБЈАВА.

Потписана општина издаваће у кући својој бр 38 у којој је краљ. окруж. суд смештен један дућан с магазом и комором за време од 1. новембра 1875. до краја октобра 1878. под кирију.

Лицитација држаће се 31. јула (12. августа) о. г. у 4. сата после подне у писарници општинској где се парохијал уплаћује до саборне цркве.

3—3 Српска црквена новосадска општина.

Мануфактурна трговина
Ј. М. МАКСИМОВИЋА
у Руми

потребује два солидна и способна спомоћника који су вешти српском, немачком и мађарском језику. Који иста места заузети желе, нека се што пре обрате. 2—3

Мануфактурна трговина
ПАВЛА БОГДАНОВИЋА
у Руми,

потребује једног спомоћника који одма ступити може. — 1—3

Мануфактурна трговина
ЈОВАНА ВУЈИЋА
у Иригу,

потребије доброг спомоћника, који може одма ступити. — 1—3

У МАТИЧИНОЈ КУЋИ

У Новоме Саду на главној пијаци издаваће се 3. (15.) августа 1875. путем јавне дражбе: 1. дућан с контоаром и великим подрумом и 1. стан на првом спрату у ком има 6 соба 1. кујна, 1. шпајз, 1. комора за дрва и лепо удешена башта, и то, или све заједно или и посебице. 3—3

У КУЋИ

г. Павла Мачванског под бр. 37 издаје се један велики дућан у најам на једну или више година. Упитати се може за условија код Г. Јосима Мачванског новосадског грађанин. 2—3

ГАВРА Ј. ПОЛИТ

у Новоме Саду потребује у својој мануфактурној трговини једног шегрта кои може 1 Септембра ступити. 3—3

Властник и одговорни уредник др. Свет. Милетић. Издавалац „задруга за срп. народ. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.